

mee zouden zij een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan de oplossing van de door het bedrijfsleven gesignaleerde knelpunten.

De Hinderwet staat bijvoorbeeld toe dat gemeenten bij verordening regelen dat categorieën hinderwetplichtige (maar in de praktijk nauwelijks hinder veroorzakende) bedrijven mogen worden opgericht zonder vergunning, indien zij voldoen aan de algemene voorschriften van de verordening. Op het terrein van de ruimtelijke ordening kunnen gemeenten onder andere meer flexibiliteit in hun beleid inbouwen waardoor op een later tijdstip economische ontwikkelingen niet gefrustreerd worden door te starre ruimtelijke plannen (te denken valt aan het opnemen van "globale bestemmingen" in gedetailleerde bestemmingsplannen: het zogenaamde *binnen-plans anticiperen*).

2. Er bestaat op bepaalde deelterreinen een groot verschil tussen de wettelijk beleidsruimte van de gemeente en de beleidsruimte in de praktijk.

De wetgeving legt allerlei beperkingen op aan de beleidsruimte. Deze beperkende regels worden soms niet of nauwelijks nageleefd (bijvoorbeeld het gunnen van aanbestedingen, het grondprijsbeleid en het verlenen van bouw- en hinderwetvergunningen). Anderzijds wordt de wettelijk toegestane beleidsruimte beperkt door andere factoren, zoals de noodzaak om te bezuinigen.

3. Van gemeente tot gemeente bestaan grote verschillen in beleidsvrijheid op de onderzochte beleidsterreinen.

Dit is soms het gevolg van het verschil in omvang van de gemeenten (in gemeenten met minder dan 100.000 inwoners zijn grondtransacties onderworpen aan goedkeuring van G.S.). Daarnaast is de gemeentelijke beleidsvrijheid afhankelijk van de financiële relatie met het rijk (in art. 12-gemeenten is de beleidsvrijheid bijzonder klein). Tenslotte is de beleidsvrijheid afhankelijk van specifieke omstandigheden

binnen de gemeenten, zoals het bezit van eigen gemeentelijke energiebedrijven of openbaarvervoersdiensten.

Uit het bovenstaande mag niet zonder meer geconcludeerd worden dat, indien gemeenten erin slagen de door het bedrijfsleven gesignaleerde knelpunten op te lossen, dit direct zal resulteren in een krachtige opbloei van de lokale economie. **Wel mag gesteld worden dat ook gemeenten hun steentje kunnen bijdragen aan de verbetering van de randvoorwaarden die zo'n herstel mogelijk maken.**

1 Deze handleiding is verkrijgbaar bij het Economisch Technologisch Instituut Gelderland te Arnhem.

De auteur dankt Dr. B. Needham voor zijn kritische opmerkingen.

auteur(s) : J.S. Verhagen.
 titel : Gemeenten en werkgelegenheid, mogelijkheden voor een gemeentelijk beleid, gericht op stimulering van de lokale bedrijvigheid.
 verkrijgbaar : Bibliotheek Geografisch en Planologisch Instituut, Katholieke Universiteit Nijmegen.

Alle begin is moeilijk

Een studie naar kleine en startende ondernemingen

Dit artikel gaat enerzijds in op de problematiek van kleine en startende ondernemingen in het algemeen en anderzijds op de wijze waarop verschillende Engelse initiatieven hierop inspelen. De bedoeling is om te bekijken in hoeverre deze Engelse initiatieven van nut kunnen zijn voor de Nederlandse situatie.

F.L.M. MEERSHOEKEN A. VANDER ZEE

Kleine en startende ondernemingen zijn in meerdere opzichten belangrijk voor de economie. Niet alleen zorgen zij op lokaal niveau voor een grote verscheidenheid in zowel productie als werkgelegenheid, maar zij vormen ook de basis van waaruit grote ondernemingen kunnen voortkomen. Bovendien hebben kleine ondernemingen een relatief groot innoverend vermogen, kunnen ze door hun grotere flexibiliteit makkelijker inspelen op veranderende omstandigheden en zijn ze minder gevoelig voor stakingen (e.d.). Het aandeel van kleine en startende ondernemingen in het creëren van arbeids-

plaatsen wordt ons inziens echter veelal te optimistisch voorgesteld; om dit aandeel te kunnen vaststellen is meer onderzoek nodig.

Startende ondernemers blijken enkele gemeenschappelijke kenmerken te bezitten. De lokale oriëntatie, het hebben van ervaring met het bedrijfsleven en de middelbare leeftijd kunnen in dit verband worden genoemd. Ook blijkt 90% van de startende ondernemers man te zijn. De belangrijkste redenen om een eigen bedrijf te starten zijn de wens onafhankelijk te zijn, meer voldoening in het werk te willen hebben en het nastreven van een betere financiële positie.

Problemen

Gedurende de jaren zeventig is zowel het aantal kleine (met name industriële) ondernemingen, als het totaal aantal werknemers hierin afgenomen. Ook is gebleken dat het merendeel van de kleine en startende ondernemingen de eerste zes bestaansjaren niet overleeft. De problemen waarmee deze ondernemingen worden geconfronteerd liggen op verschillende terreinen. De belangrijkste hiervan zijn die van de marketing, financiën (het verkrijgen van (start-)kapitaal), de bedrijfshuisvesting en de wet- en regelgeving. Met name de eerste twee (onderling nauw samenhangende) factoren vormen een belangrijke hindernis in het startproces. Hierbij komen nog de geringe beschikbaarheid van kleine bedrijfsruimten en het onoverzichtelijke en tijdsintensieve karakter van de administratieve kant van de bedrijfsvoering.

Begeleiding

In Engeland speelt men vanuit de particuliere sector vanaf begin jaren tachtig op deze problemen in door het oprichten van zogenaamde Local Enterprise Agencies, gericht op begeleiding en advisering van kleine en startende ondernemingen. In dit onderzoek is ingegaan op het functioneren van de *London Enterprise Agency (LEntA)*, de grootste Enterprise Agency in Engeland. De *LEntA* beschikt over een grote staf die deels, samen met financiële steun, wordt geleverd door enkele zeer grote bedrijven (het "seconde"-systeem). De *LEntA* probeert door het adviseren en begeleiden van kleine ondernemingen de bedrijvigheid op dit terrein van de (Londense) economie te stimuleren.

Naast persoonlijke adviezen van de gespecialiseerde secondees (financiën, marketing en innovatie) vormt het geven van cursussen hierbij een belangrijk onderdeel. In samenwerking met een Londense universiteit worden zowel introdu-

cerende dagcursussen als ook uitgebreide weekendcursussen georganiseerd. Doel van de cursussen is het voorbereiden van (potentiële) ondernemers op het runnen van een eigen bedrijf. De dagcursus wordt op verschillende plaatsen in Londen gehouden en biedt zo aan veel mensen de mogelijkheid tot een eerste kennismaking met het opzetten van een eigen onderneming. De weekendcursus spreekt zowel ondernemers in spé als eigenaars van kleine bedrijven aan. Bij deze laatste cursus ligt de nadruk op financiële aspecten van de bedrijfsvoering. Met een uitgewerkt ondernemersplan kan aan het eind van de cursus een lening worden aangevraagd bij een onafhankelijke bank. De resultaten van de enquêtes laten zien dat de deelnemers aan beide soorten cursussen over het algemeen zeer tevreden zijn over de opzet.

Huisvesting

Met betrekking tot de *huisvesting* van kleine en startende ondernemingen is het onderzoek ingegaan op het functioneren van de Londense organisatie *Regeneration*. Deze organisatie, een soort projectontwikkelaar voor kleine bedrijven, heeft zich gespecialiseerd in het verbouwen van oude fabriekshallen tot kleine bedrijfsruimten. De bedrijfsruimten (of "workshops") hebben een maximale grootte van 250 m² met een nadruk op een oppervlakte tussen de 10 en 100 m². Door deze opsplitsing in kleine eenheden krijgt het gebouw het karakter van een bedrijventrum. Ze zijn bedoeld voor allerlei ondernemers. De filosofie die hierachter schuil gaat is enerzijds de gedachte dat bedrijventra de spil kunnen zijn voor sociaal-economisch herstel van oude industriegebieden. Anderzijds kunnen binnen de centra contacten worden gelegd voor onderlinge leveranties of kunnen tips worden uitgewisseld over afzetmogelijkheden. Dit zo u, samen met de aanwezigheid van enkele centrale voor-

zieningen (receptie, manager), de overlevingskansen van de gevestigde bedrijven vergroten.

Broedplaats concept

Het huurcontract dat *Regeneration* hanteert voor de bedrijventra heeft voor de ondernemers vele voordelen. De belangrijkste is de "easy-in, easy-out" basis, oftewel maandelijkse huurcontracten, die de financiële risico's van kleine en startende ondernemers aanzienlijk verminderen. De studie naar vier bedrijventra van *Regeneration* in Londen laat echter zien, dat door lokale omstandigheden of door problemen met het beheer van de centra afbreuk kan worden gedaan aan de opzet van de projecten. De ondernemers blijken zich op alle delen van Engeland, met een nadruk op de stad Londen te richten. Er is dus nauwelijks sprake van het (direct) stimuleren van de lokale economie rond de bedrijventra. De handelsactiviteiten binnen het bedrijventrum blijven beperkt tot incidentele contacten.

Dit laatste doet afbreuk aan een deel van het broedplaatsconcept. Vooral het aanbod van kleine bedrijfsruimten blijkt een reden voor vestiging te zijn. De mogelijke (informele) contacten met andere huurders en het aanbod aan gemeenschappelijke voorzieningen zijn in dit verband van ondergeschikt belang.

Het één en ander wil echter niet zeggen dat de bedrijventra van *Regeneration* op geen enkel punt voldoen. Het aanbieden van kleine bedrijfsruimten onder soepele contractuele voorwaarden blijkt te voorzien in een behoefte. Wanneer aan bepaalde voorwaarden wordt voldaan (goede afstemming van centrale diensten op de gebruikers, een zorgvuldig gekozen manager, e.d.) kunnen bedrijventra ons inziens goede mogelijkheden bieden voor het huisvesten van kleine bedrijven.

Nederland

Voor de Nederlandse situatie zijn voor *LEntA*- en *Regeneration*achtige activiteiten zeker mogelijkheden aanwezig. Met betrekking tot advisering en begeleiding van kleinschalige bedrijven pleiten ondergetekenden voor aansluiting bij bestaande organisaties die reeds op dit terrein werkzaam zijn (met name de Kamer van Koophandel). Wat betreft de bedrijventra wijzen wij op het schaalprobleem voor de Nederlandse situatie, op het belang van het duidelijk *definiëren van de (potentiële)doelgroep(en)* in verband met het aanbod van centrale voorzieningen en op enkele aspecten die van belang zijn bij de *inrichting* van een bedrijventrum.

Ook in Nederland wordt hier en daar oude bedrijfsruimte geschikt gemaakt voor kleine ondernemingen. In het voormalige Entrepotdok in Amsterdam wordt op de begane grond plaats gemaakt voor kleinschalige bedrijvigheid.

(Foto: dienst Ruimtelijke Ordening, Gemeente Amsterdam).

Auteurs : F.L.M. Meershoek en A. van der Zee.

Titel : Alle begin is moeilijk, een studie naar kleine en startende ondernemingen.

Verkrijgbaar: Bibliotheek Geografisch Instituut Rijksuniversiteit Utrecht.